

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021

i Natura 2000-område nr. 92
Pamhule Skov og Stevning Dam

Titel:

Natura 2000-plejeplan for
Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021 i Natura
2000-område nr. 92 Pamhule Skov
og Stevning Dam

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Naturstyrelsen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse
G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-064-1

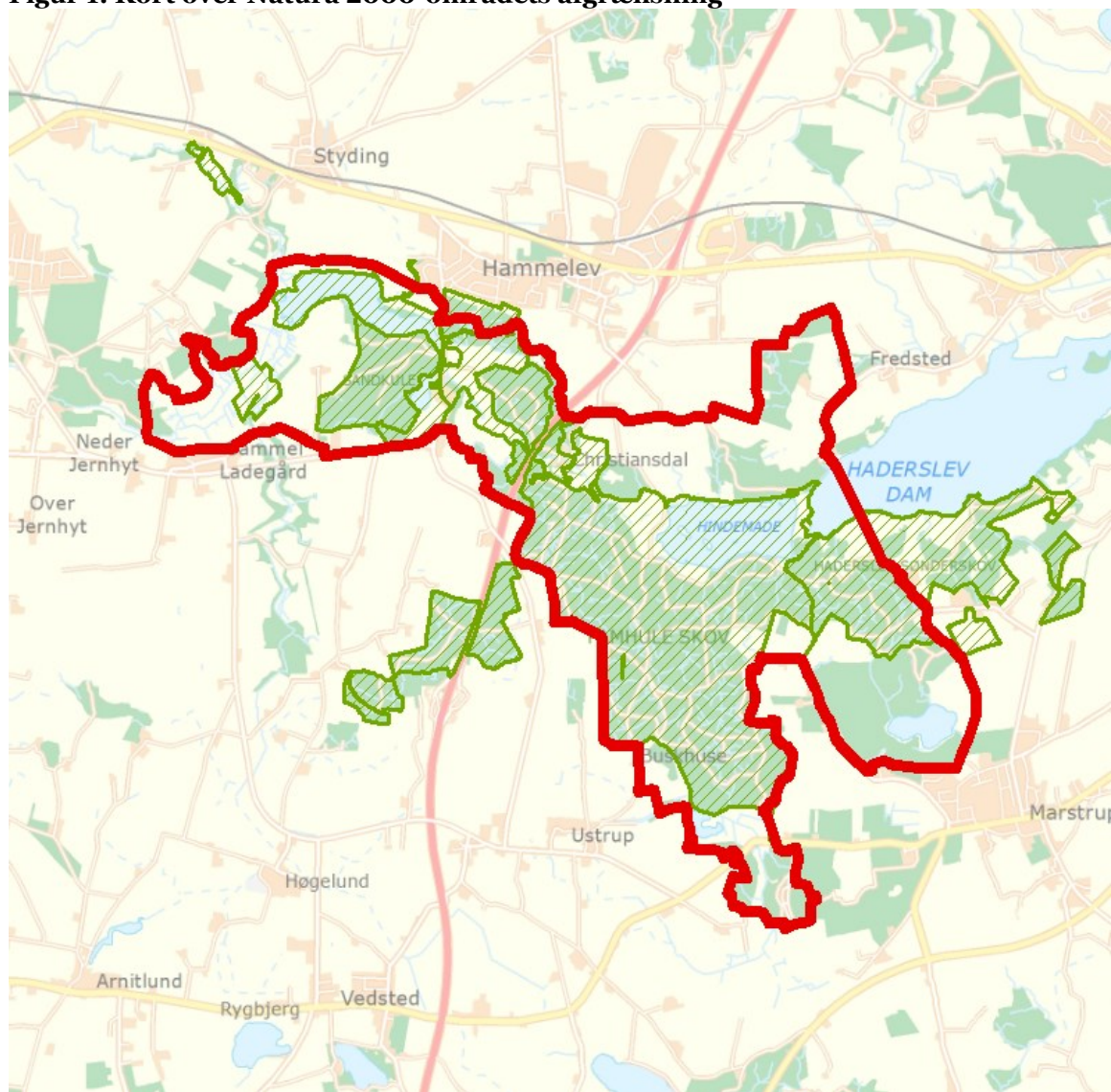
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N92 *Pamhule Skov og Stevning Dam* og vedrører Naturstyrelsens arealer på 590 ha.

Figur 1: Kort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil fortsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

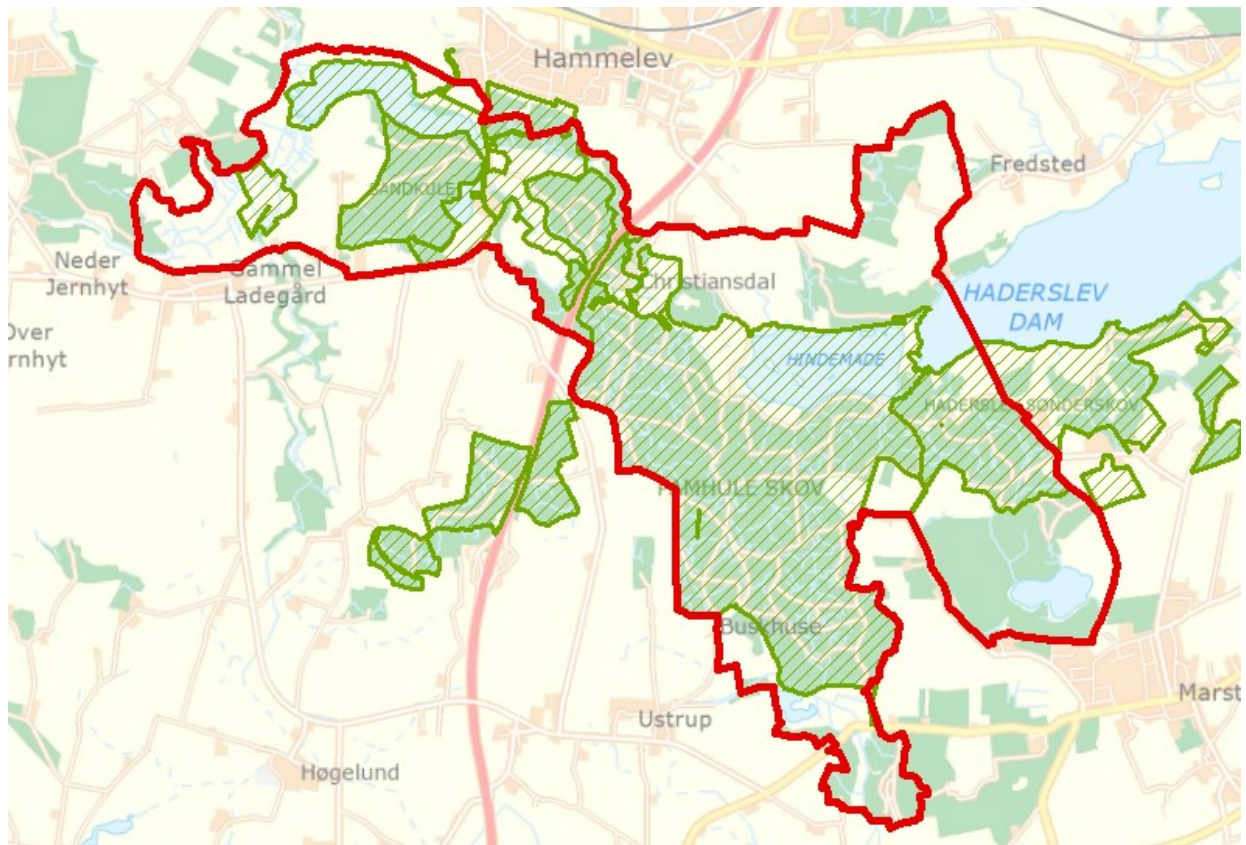
2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 1091 ha, der delvis ligger i Haderslev Tunneldal, som løber ca. 25 km øst-vest fra Lillebælt til Vojens. Natura 2000-området er beliggende i Haderslev Kommune. Området strækker sig mod øst til Haderslev Dam. Skovområder dominerer med indslag af vandflader, enge, overdrev og dyrkede arealer. Pamhule Skov er en af de største skove i området. Skoven er oprindelig løvskov, som stadig dominerer. Halvdelen er bøg, og desuden vokser der eg, ask og andre løvtræer. Skovene drives med plukhugst og græsning eller forbliver urørt i henhold til Natura 2000 plan 2016-21 og naturskogsstrategien. Der findes mindre arealer med surt overdrev og rigkær. Geologisk er området den indre del af en stor tunneldal med meget markante sidedale. De dominerende vandflader er Stevning Dam, Hindemade og Pamhule Sø. Naturstyrelsen har udpeget Pamhule Skovene som et af landets 14 særlige områder for naturskov.

En væsentlig del af udpegningsgrundlaget i Natura2000-området udgøres af skovnaturtyper. Disse er der planlagt for i skovhandleplanen for området, som er gældende frem til 2021.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside findes også skovhandleplanen ligesom der kan findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i N2000-området.

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

Inden for området forvalter Naturstyrelsen 590 ha.

Det drejer sig primært om Stevning Dam og Hindemåde samt det område der under et betegnes som Pamhuleskovene. Dette skovkompleks strækker sig fra Stevning Dam i vest til Haderslev Dyrehave i øst. Pamhule Skov er en af de største skove i området. Jordbunden giver gode vækstbetingelser for alle skovtræer. Skoven er oprindelig løvskov, som stadig dominerer. Skovene drives med plukhugst og græsning eller er udlagt til urørt skov. Haderslev Dyrehave bliver i dag benyttet til rekreativt brug. Dyrehavens sletteområder ned mod Haderslev Dam græsses af då- og kronvildt.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
7230	Rigkær	0,1
Hovedtotal		0,1

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Sumpvindelsnegl
- Stor Vandsalamander

Ynglefugle:

- Hvepsevåge (Y)
- Isfugl (Y)
- Rød glente (Y)

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 7 plejetiltag hvilket omfattede hegning, græsning og rydning af opvækst samt beskyttelse af rød glente mod forstyrrelser.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de gennemførte indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	6	Gennemførte indsatser (areal)	7,0 ha	86 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	1	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	0,0 ha	14 %

Tabel c: Oversigt over konkrete artsplejetiltag der ikke er gennemført med begrundelse

Art (navn)	Artsplejetiltag	Begrundelse for manglende gennemførelse
Rød glente	Beskyttelse mod forstyrrelser	Tiltaget er ikke gennemført, da rød glente med al sandsynlighed ikke har ynglet i området i perioden.

Generelle bemærkninger og erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

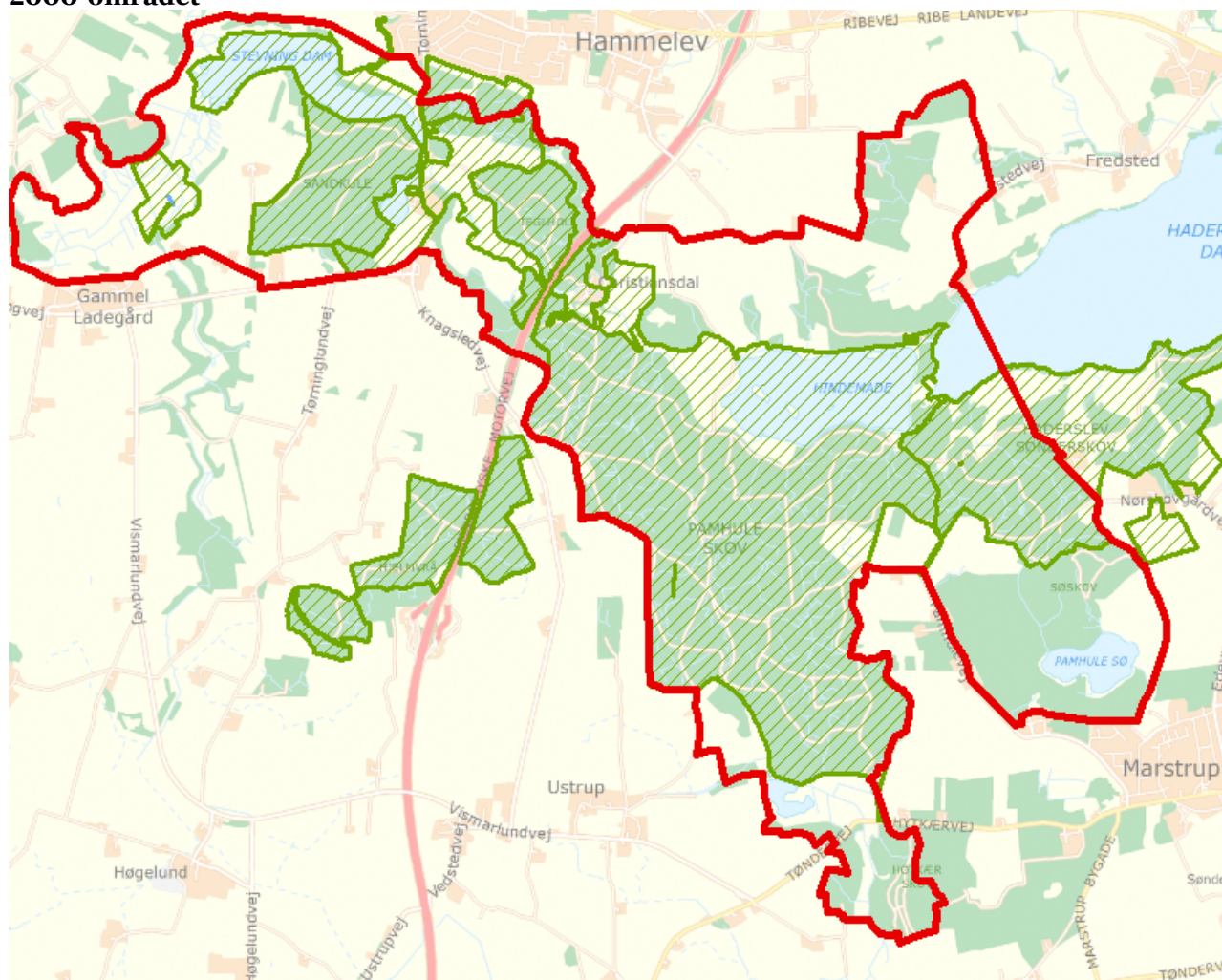
I området er ovennævnte plejetiltag gennemført til sikring af den sammenhængende lysåbne natur. Habitatnaturtyperne i udpegningsgrundlaget vurderes overordnet at have haft gavn af plejen, der har medvirket positivt i forhold til målet om at sikre en gunstig bevaringsstatus.

Konkrete erfaringer

1. Der var planlagt en ny afgræsning inkl. rydning af træagtig opvækst og hegning i Ladegårds Eng på ca. 3 ha for at udvide arealet med rigkær. Dette tiltag er gennemført. Arealet er meget vådt og det er endnu ikke lykkedes at få græsningen til at fungere i den vådeste halvdel af arealet. Der arbejdes på at retablere en lavere vandstand i området
2. Der var planlagt etablering af et nyt levested for stor vandsalamander. Dette er sket ved at hæve vandstanden i en tidligere drænet askemose i den sydlige del af skoven.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Indsatser
- Lysåbne naturtyper

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger. I Natura 2000 planens indsatsprogram er der angivet en række generelle men ingen områdespecifikke retningslinjer. At der ikke er nogen områdespecifikke retningslinjer for dette Natura 2000 område betyder at der som udgangspunkt ikke iværksættes nye tiltag. Målsætningerne opfyldes alene ved at eksisterende plejetiltag videreføres.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af græsning af rigkær jf. nedenstående skema.

Tabel d: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	0,1
			Naturtypebevarende pleje	0,1

Tabel e: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	0,1

I tabel d er der en opdeling i to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "nye tiltag": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel e.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne Sumpvindelsnegl og Stor vandsalamander end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Udviklingen i areal og tilstand er stabil eller i fremgang for naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II.
- Udviklingen af natur/skovtilstand I-II er i fremgang for naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet vil være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- Arter uden tilstandsvurderingsystem har gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N92

Natura 2000-området har et areal på 1091 ha, hvor Naturstyrelsen forvalter 590 ha. Arealerne ligger delvis i Haderslev Tunneldal, som løber ca. 25 km øst-vest fra Lillebælt til Vojens. Natura 2000-området er beliggende i Haderslev Kommune.

Området strækker sig mod øst til Haderslev Dam. Skovområder dominerer med indslag af vandflader, enge, overdrev og dyrkede arealer. Pamhule Skov er en af de største skove i området. Skoven er oprindelig løvskov, som stadig dominerer. Halvdelen er bøg, og desuden vokser der eg, ask og andre løvtræer. Skovene drives med plukhugst og græsning eller forbliver urørt i henhold til Natura 2000 plan 2016-21 og naturskovsstrategien. Der findes mindre arealer med surt overdrev og rigkær. Geologisk er området den indre del af en stor tunneldal med meget markante sidedale. De dominerende vandflader er Stevning Dam, Hindemade og Pamhule Sø. Naturstyrelsen forvalter knapt 600 ha i området og har udpeget Pamhule Skovene som et af landets 14 særlige områder for naturskov.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
7230	Rigkær	0,1
Hovedtotal		0,1

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger. I Natura 2000 planens indsatsprogram er der angivet en række generelle men ingen områdespecifikke retningslinjer. At der ikke er nogen områdespecifikke retningslinjer for dette Natura 2000 område betyder at der som udgangspunkt ikke iværksættes nye tiltag. Målsætningerne opfyldes alene ved at eksisterende plejetiltag videreføres.

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i tabellen:

- Lysåbne naturtyper

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	0,1
			Naturtypebevarende pleje	0,1

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	0,1

I tabel III er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Udviklingen i areal og tilstand er stabil eller i fremgang for naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II.
- Udviklingen af natur/skovtilstand I-II er i fremgang for naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet vil være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- Arter uden tilstandsvurderingssystem har gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddingård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk